ՀԱՆԵՒՎԵՑԵՐՈՐԴ—ՏԱՐԻ—ԹՒԻ—2013—ՇԱԲԱԹ—13—ՕԳՈՍՏՈՍ—Ն. Տ.—25—ՕԳՈՍՏՈՍ—1877

ԳԱՅՄԱՆԷ

Տարեկան գին կ. Պոլսոյ հար. 8 Մկ.
» » Գաւառաց » 10 Մկ.
Վեցամսեայ » կ. Պոլսոյ » 4 Մկ.
» » Գաւառաց » 5 Մկ.

Ցանուցումն տողը մէկ անգամի համար 3 զուարուչ. երկու անգամի համար 2 զուարուչ. աւելի անգամներու համար զատ սակարկութիւն կայ։

ԱՐԱՐԱՏ

ԼՐԱԳԻՐ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԱԶԳԱՅԻՆ ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ԵՒ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ

ԳԱՅՄԱՆԷ

Գրութիւն կացած լրագրաց ճանաչուն ծախքը Խմբագրութեան վրայ է։

Լրագրոյս վերաբերեալ նամակ կամ որ և իցէ գրութիւն Խմբագիրը—Տնօրէնին պիտի ուղղուի։ Զայրաթիա Պատարգեալ Ճատաէսի թիւ 198, Նօրատան։ Մասիսի գրատնտակը։

Ճանաչուն ծախքը չվճարուած նամակ չընդունուիր։

ԿՈՍՏԱՆԴԻՆՈՒՊՕԼԻՍ 13 ՕԳՈՍՏՈՍ.

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

Քանի մ'օրէ 'ի վեր պատերազմական լուրերը կարևորութենէ զուրկ են. միայն յառաջապահաց մանր կռուներ կրծանուցանեն։ Ռուսք տակաւին շարժման նշան չեն ցուցներ, և իրենց օգնութիւններուն սպասելով կը վերակազմին։ Դարուս ամենէն ահռելի պատերազմներէն մին հարիւնուշտ պատերազմներէն մին հանմարուած Բլէվնայի ճակատամարտէն Ռուսաց բանակին կրած անդամալուծութիւնը տակաւին կը շարունակէ։ Պատերազմական արհեստին հմուտ անձերէ ոմանք այս ճակատամարտին չէին ուզեր կարևորութիւն տալ և կրկարծէին թէ Ռուսք կրնային տակաւին իրենց երկու կողերուն սպառնացող Օսմանեան զօրութիւնն արհամարհելով դէպ Ադրիանուպոլիս յառաջ խաղալ, առանց հոգ ընելու թէ իրենց հաղորդակցութեան գիծերը կրնային խզիլ։ Բայց այսպիսի ընթացք մը բանաւորապէս անկարելի էր. փորձառութեամբ հաստատուած պատերազմական կանոնները զանց ընելուն հետևանքը ծանր պարտութիւն միայն կրնար ըլլալ։ Կը պնդէին նաև թէ Ռուսք իրենց պարտութենէն երկու օր վերջը պիտի կրնային նորէն յարձակիլ, բայց եթէ կարենային՝ իրենց համար ամենակարևոր էր այն յարձակումն ընել։ Ռուսք առայժմ օգնութեան կ'սպասեն, և բարեբաղդաբար Օսմանցիք անոնց վրայ չեն յարձակիր. կերևի թէ Ռուսաց ներկայ ընթացքն աւելի շրջահայեցութեան վրայ հիմնեալ է, և թէ ոչ ևս յառաջ պիտի խաղան իրենց երկու կողմն եղած սպառնալից զօրութիւններն անգոսնելով։ Այս տարի գոհ պիտի ըլլան եթէ տակաւին պատերազմիլ կարելի եղած երկու ամսոյ մէջ կարենան Օսմանեան բանակներն հեռացընել Պուլղարիոյ մէջէն, և Պալքանի կիրճերը պահել որք իրենց աչք տընկած դանձուն բանալիներն ըլլալով չը պիտի ուզեն դիւրութեամբ թողուլ, գալ տարուան ձգելով Ադրիանուպոլսոյ և կ. Պոլսոյ վրայ արշաւանքը։ Սակայն ասոնք բոլոր իրենց հաշիւներն են, և եթէ Օսման փաշային, Սիւլէյման փաշային և Մէհմէտ Ալի փաշային բանակները միանան, ինչպէս որ կը յուսացուի, Ռուսք այն ատեն թերնովան ալ թողու կրնան պարտաւորիլ։ Ինչ որ է, առայժմ Ռուսք պաշտպանողական դիրքի վրայ անշարժ կեցած են։ Եօթն նոր զօրաբաժին, տակաւին բանակի կազմակերպութիւն չառնլով քալելու վրայ են. ասոնցմէ մի քանին դեռ Ռուսիոյ մէջ են, ուրիշներն ալ արագապէս Ռումանիայէն կանցնին։ Ռուսք հարիւր հազար հոգւոյ պէտք ունին։ Առաջին օգնութիւնները Դանուբն հասնելու վրայ էին։ Ռուսաց առաջին յարձակումը նորէն Բլէվնայի վրայ պիտի ըլլայ, և առայժմ Օսման փաշային վրայ կը հրմսկեն և անոր շարժումներն արգելուլ կը ջանան, բայց Օսման փաշային զօրքը մանր կռիւներու մէջ ալ միշտ յաղթական կելնէ։ Նիքոլա Մեծ դուքսը Պուլղարէնի կը գտնուի՝ Շաքսքոյի և Քրուտնէր զօրավարներուն Բլէվնայի առջև բռնած ամուր դիրքերուն ետևի կողմը։ Տրակոմիրոֆի զօրաբանակը Թրնովայի և Լոֆճայի մէջ տեղն է, որպէս զի Լոֆճայէն Օսմանեանց Թրնովայի վրայ յարձակումն արգելու։ Լոֆճայի և Բլէվնայի դէմն վրայ գումարուած Օսմանեան զօրքը եօթանասուն հազար կը կարծուի։

Ռուսք իրենց ձախ կողմն ալ պաշտպանողական դիրք բռնած են։ Շաքսքոյի զօրավարին Բլէվնայի վրայ քալելէ առաջ ետ ձգած մեռասանեբորդ զօրաբանակին մէկ զօրաբաժինն և թագաժառանգ մեծ դուքսին երկու զօրաբանակները վաթսուն հազար կը կարծուին. բայց ասոր դէմ Օսմանցիք ալ անկէ աւելի զօրութիւն ունին, այս առաւելութեամբ որ Մէհմէտ Ալի փաշա կրնայ իւր զօրքերը Ռուսճուգ Ռազկրատ կամ Օսման-Բազար գումարել։ Ռուսճուգի պաշարումն ալ, զոր Պուքրէշի հեռադրերը Բլէվնայի ճակատամարտէն առաջ կը ծանուցանէին, հիմա բոլորովին անկարելիութիւն մ'է, և ասոր համար պատրաստեալ Ռուս զօրքերն ուրիշ կողմ ղրկուեցան։ Ռուսճուգի Ռուսաց բանակը տակաւին Լոմ գետին դէմն վրայ է, բայց իւր յառաջապահները Թրխմէնքիէն Գաղբէոյ յառաջայան։ Թագաժառանգ մեծ դքսին յառաջապահները երեքտասաներորդ զօրաբանակին հետ Օպէրմէնիքէն Քէզալիէվա յառաջացան և Բազկրատի առջև են. իսկ յիշեալ զօրաբանակին առաջին զօրաբաժինն Օսման-Բազարի և Թըրնովայի մէջ է, և յառաջապահները Ռօղօրէվաք գիւղը կը գտնուին։

Զիմմէրման զօրավարը Մէճիտիէի կողմերն է. և երեուն հազարի չափ զօրօք Ցօպրուճայի դաշտը Վարնայի և Սիլիսթրէի Օսմանեան զօրութեանց դէմ պաշտպանելու պիտի աշխատի. իսկ յիշեալ ամրոցներուն սպառնալու անդամ անկարող է առ այժմ։

Ռուսաց բանակին առողջական վիճակն ալ լաւ չէ՝ նպարներուն անկանոնութեան, արագ արշաւանաց և օդերուն ջերմութեան պատճառաւ։ Ասկէ զատ՝ Ռուսք առողջապահութեան ամենէն պարզ օրէնքներն իսկ զանց կընեն. մեռած կենդանիներու դիակները կամ մարթուած անասնոց փորոտիքը չեն թաղեր։ Վերջապէս բանակին բոլոր ապականութիւններէն օդը կը թունաւորի և զօրաց մէջ հիւանդութիւն կը ծաւալի, առանց 'ի բաց առնլու կայսեր անմիջական ծառայութեան մէջ գտնուող անձինք, որոցմէ հինգ զօրավարէն չորսը հիւանդ և մին միայն առողջ է եղեր։ Իկնաթիէվ զօրավարն ալ ծանր հիւանդ է ստամոքսի ջերմով. Կալիցին իշխանն ալ միևնոյն հիւանդութեամբ պառկած է։ Այս հիւանդութեանց պատճառը պատերազմին հոգերն և և բանակին անտանելի դարշահոտութիւններն են։

Եւրոպական լրագիրք Բլէվնայի Ռուսաց պարտութեան վրայ Պուքրէշի և ուրիշ տեղերու մէջ տիրած սարսափը նկարագրելէ չեն դադրիր։ Տէյլի Նիւզ լրագրին թղթակիցն, որ ճակատամարտին ներկայ գտնուելէ ետև Պուքրէշ գնացեր է, խիստ սրտաշարժ կերպիւ կը ծանուցանէ անհամար վիրաւորելոց ցաւալի վիճակն և Շաքսքոյի զօրավարին խորին սրտմութիւնը։ Զօրավարը գրեթէ իւր բոլոր բանակը կորուսանելով՝ միակ մնացած և մեծ տխրութեան մէջ ընկղմած էր, պատերազմի դաշտէն քանի մը խումբեր միայն եկան, կորովի և գոռ բանակի մը մնացորդները։ Շաքսքոյի իբրև արձան կեցած էր տակաւին, երբ Օսմանեան թնդանօթներուն և հրացաններուն որոտմունքն երթալով կը մօտենային, և գնացակներ կը տեղային իւր բոլորտիքը։ Վերջապէս ստիպուեցաւ ետ քաշուիլ։ Փախստականները Զիշթովայի մէջ այնչափ ահուդող ձգեցին, որ ընակիչք "Թուրքերը, Թուրքերը, Թուրքերը կուգա՞ն" պոռալով նաւակները կը նետուէին Ռումանիա փախչելու համար, և ոմանք գետն կելնալով կը խղդուէին։ Կամուրջներն ալ լցուած էին. Պուլղարներէն ոմանք Զիշթովայի մէջ մնացած Դատրին պատգամաւորներ ղրկելով կը խնդրէին որ եթէ Օսմանցիները գան՝ զիրենք պաշտպանէ. իսկ Ռուս ապայք և զօրավարք գումարուելով կ'երդնուին որ մինչև վերջին շունչ կռուին, և եթէ վիրաւորուին, պաշտպաններու ձեռք չիյնալու համար՝ զիրար մեռցնեն։

* *

Գաղղիական Թան լրագրին թղթակիցն հետևեալ երկրորդ նամակը գրած է էջմիածնայ վանքէն, ուր Վեհ. Կաթողիկոսին հետ բրած տեսակցութիւնը կը պատմէ։

"Էջմիածին 22 յուլիս.

"Հայոց մեծ Պատրիարքն իմանալով որ Գաղղիացի խմբագիր մ'Էջմիածին դալով իւր յարգանքը մատուցանել կուզէ Ն. Սրբազնութեան, կիրակի առաւօտ պատարագէն վերջն իմաց ղրկեց ինձ թէ պատրաստ էր զիս ընդունելու։ Գէորգ Դ. ի հետ ունեցած տեսակցութիւնս կարժէ որ պատմեմ ձեզ։

"Երկու կարմրագեղեստ բարապանք, որք Պարսից իշխանութեան ժամանակ էջմիածնայ միաբանութեան տրուած ինչ ինչ արտօնութեանց պատճառաւ շրջբ կը կոչուին, զիս Կաթողիկոսին բնակած յարկը տարին։ Ցետոյ կարգ մը պատուհաններով լուսաւորեալ երկայն դահլիճ մը մտցուցին զիս, որոյ ծայրը թուղթերով ու գիրքերով լի փոքր սեղանի մ'առջև երկայն թիկնաթոռի (քանաբէ) մը վրայ Մեծ Պատրիարքը նստած էր։ Փութացայ ձեռքն համբուրել, նա ալ՝ ըստ սովորութեան՝ վրաս խաչակնքելով իւր օրհնութիւնը տուաւ ինձ, յետոյ ողջոյնս որ նստիմ։

"Եւ որովհետև Մեծ Պատրիարքը Գաղղիերէն չհասկնար, պահ մը լռութիւն տիրեց. այս միջոցէն օգուտ քաղելով զննեցի զինքը։ Գէորգ Դ. պատկառելի տեսքեամբ եկեղեցական մ'է. դէմքին տարին մասը շրջապատեալ է ալէխառն փառահեղ մորուքով մը, որոյ ծայրերը մինչև գոտին կիջնեն. ճակատը բարձր է, և մեծ հանճար ցոյց կուտայ. աչուընները լի են կենդանութեամբ և խորագիտութեամբ։ Լայն վերարկու մը հագած էր մանիշակագոյն զարդերով, գլուխն ալ թաւշեայ խոյր մը դրած էր նոյնպէս մանիշակագոյն։

"Ընծայարանի դասատուներէն մին կանչեցին թարգմանութիւն ընելու. և խօսակցիլ սկսանք։ Ըսի թէ Հայոց ազգին վրայ համակրութիւն զգալով, և իր բնական դեղեցիկ ձիրքերը զարգացնելու համար բրած ջանքը տեսնելով բարեբաղդութիւն կը համարիմ ինձ Հայոց ամենամեծ մասին հոգևոր գլուխն ողջունել։ Կաթողիկոսը պատասխանեց թէ շնորհակալ էր իմ այս զգացումներէս, և թէ շատ ուրախ էր որ զիս առաջին մարդոյն բնակած երկրին մէջ կը տեսնէր։

"Այս պատասխանն, որ մեր խօսակցութիւնն Հայոց ազգին ներկայ վիճակին վերաբերեալ խնդրոց վրայէն մեղմով հեռացնելու նպատակաւ հաշուեալ խօսք մ'երևցաւ ինձ, քիչ մը շփոթեցուց զիս. և խոնարհաբար խոստովանեցայ թէ Դրախտին աշխարհագրութեան վրայ ունեցած գաղափարներս ուղղուելու կամ լրանալու մեծ պէտք ունէին։ Հարցուցի թէ Աստուածաշնչին Եդեմը ճշդի՞ որ կողմ էր. և Ադամ նախահայրը ալ ո՞ւր տեղ ծնած էր։ Պատասխանեց թէ փափուկ խնդիր մ'է այս, որ երկար ժամանակ վիճաբանութեան նիւթ եղած է աստուածաբանից մէջ. բայց, ըստ ամենայն հաւանականութեանց, Եդեմայ դրախտին տեղը Մշոյ կողմը պէտք է փնտռել, ըսաւ, Վանայ ծովակին արևմտեան կողմը։

"Հոս քիչ մը լռեցանք. յետոյ էջմիածնայ մէջ գտած հիւրընկալութեանս համար շնորհակալութիւնս յայտնեցի։

«Ո՛չ պատասխանեց իսկոյն Կաթողիկոսն, ընդհակառակն՝ կը վախնամ որ պէտք եկած հանգստութեան կէտն իսկ չկրցի՛ք պանել մեր վանքին մէջ։ Ես պէտք եկած հրամանները տուի, բայց ի՞նչ ընեմ։ Մեք հոս զարզուլթեամբ կապրինք։ Սակայն հոս մեծ քաղաքի մէջ ծնած ըլլալով, գիտեմ թէ օտարազգի հիւրոց պատուիրել ընելու համար շատ բան կը պակսի մեր այս փոքրիկ գիւղին մէջ։ Ես Կ. Պոլսեցի եմ։ Ցեսե՞ր էք Կ. Պոլիսը։

—Ոչ, Ս. Հայր։

—Խորհուրդ կուտամ՝ ձեզ որ երթաք տեսնէք։

«Պատասխանեցի թէ իմ պարտականութիւնս զիս Ռուսաց բանակին կապած էր, և եթէ Կ. Պոլիս երթալու առիթ մը գտնեմ, կարնոյ ճանապարհ միայն կրնայ ըլլալ։

—Բայց ես չեմ կարծեր, ըսաւ կաթողիկոսը, թէ Եւրոպական տէրութիւն մը Կ. Պոլսոն առնելու կամ գոնէ հոն զեռեղուելու խորհուրդ մտքէն անցունէ։ Ձեր կարծիքն ի՞նչ է։

—Իմ կարծիքս այս է, որ եթէ Կ. Պոլիսը չեզոքացնեն, լաւ բան մը կըլլայ։ Բայց ի՞նչպէս Կ. Պոլիսը չեզոքացնելը խօսք մ'է։

—Արդարև գործնական միջոցը կը մնայ գտնել։

«Խօսակցութիւնը նոր էն ուրիշ ընթացք մ'առաւ, և ես քանի մը հարցումներ ըրի Կաթոլիկ և Գրիգորեան հաւատոց մէջ եղած տարբերութեանց վրայ։ Մեծ Պատրիարքը բացատրեց ինձ թէ Գրիգորեաութիւն բառն՝ որ օտարազգեաց կողմէ կը գործածուի, Հայոց համար նշանակութիւն չունի։ Թէ աշխարհի վրայ մէկ Հայաստանեայց եկեղեցի մը կայ և քանի մ'ալ անկէ հերձեալք։ Թէ այս եկեղեցին իրեն գլուխ կը ճանչէ միայն զՔրիստոս—Քրիստոս, և Հոգին սուրբ ալ՝ի Հօրէ միայն բըղխեալ կը գաւանի։

—Ժամանակաւ, յարեց կաթողիկոսն, Հռոմի հետ այսօրուընէ աւելի՛ սերտ յարաբերութիւն ունէինք։ Մինչև իսկ մեր Մայր եկեղեցւոյն մէջ աթոռ մը կայ, զոր Հռոմի Պապերէն մին ընծայած է իմ նախորդներէս մէյն։ Բայց Հռոմի եկեղեցւոյն մէջ հեռաշէնէ մնաց նոր վարդապետութիւնք այս վիճակը փոխեցին և ուրիշ շատ փոփոխութեանց ալ պատճառ եղան։

«Ուրիշ այլ և այլ նիւթոց վրայ ալ խօսեցանք, ընդ որս և Միտհատ փաշայի Սահմանադրութենէն առաջ հաստատեալ Հայկական Սահմանադրութեան վրայ, որ Գէորգ Դի գործն է*։

«Մեծ Պատրիարքն իւր լուսանցքակար պատկերն ընծայեց ինձ՝ իւր ձեռօք գրուած ուղերձով մը։ Ցաւեցաւ որ չէր կրնար վանքին գրատունը բանալ՝ ինձ, ուր հազուագիւտ ձեռագիրք կը գտնուին, կըսեն, բայց դուռը պատ հիւսուած էր։ Ըսաւ թէ չվախցուիր որ Թուրքերը վանքը կը կողոպտեն, եթէ մինչև հոս գան, այլ միայն ուղղութիւններն կորսնցնող թնդանօթի ռումբերէ կը վախնան։

«Սակայն ասոր փոխարէն արտօնութիւն տուաւ ինձ Մայր եկեղեցւոյն դանձը տեսնելու, ուր հայրապետական գաւազաններու հաւաքածոյ մը կայ, մեծ մասն Հնդկաստանի՝ կամ Պարսկաստանի մէջ շինուած, խիստ թանկագին և սքանչելարուեստ։ Վերջապէս Մեծ Պատրիարքն աղաչեց ինձ որ իրեն հիւրընկալ։ Եւ որովհետև ինքը թեթև ան հանգստութիւն մ'ունենալուն պատճառաւ չէր կրնար ճաշարան իջնել, խնդրեց որ եպիսկոպոսաց հետ ճաշեմ։

«Վարդապետ եպիսկոպոս, Գէորգ Դ-ի անձնական քարտուղարն և միանգամայն Արարատ անուն կրօնական թերթին խմբագիրը, զիս պատուասիրեց՝ ներսեան։ Երիտասարդ մարդ մ'է, ճակատը ժամանակէն առաջ կնճռոտած։ դէմքը դժգոյն, մարուքը սև, իսկ ինքը սաստիկ աշխոյժ։ Առաւել կը սիրէ քաղաքական և զինուորական նիւթոց վրայ խօսիլ՝ քան թէ Նոյոյ տապանին վրայ։ Օսմանեան հպատակ է, և մեզ ամենքս զուարճացնող ազդուութեամբ մը յայտարարեց թէ Օսմանեան հպատակութենէ զատուիլ չուզեր երբէք։ Բէշիմալճեան Յովհաննէս վարդապետ ալ՝ որ Պարսից հպատակ է ուղեր, նոյն յայտարարութիւնն ըրաւ տեսակ մը պարսկական հայրենասիրութեամբ։

«Ձեզ ճիշդ և անկողմնակալ տեղեկութիւններ տալու համար հոս եկած ըլլալով, իմ պարտականութեանս դէմ մեղանչած կըլլամ եթէ ներկայ պատերազմին նկատմամբ Օսմանեան Հայոց զգացմանց վրայ ալ ճշմարտութիւնը չծանուցանեմ ձեզ։ Օսմանեան Հայաստանի Հայոց մտքէն բնաւ անցած չէ Ռուսերն իբրև ազատարար ընդունիլ։ ընդհակառակն՝ այս պատերազմին չբացուիլը կուզէին։ Կովկասեան գաւառաց Հայերն, իրենց նախանձորդ ունենալով միշտ Վրացիներն ու Թաթարները, գոհ կըլլան և կը պանծան տեսնելով որ իրենց ազգակիցներէն մին Կովկասեան գլխաւոր զօրաբանակին, ուրիշ մ'ալ Երևանայ զօրաբաժնին հրամանատար կարգուած է։ Այս զգացումն օտար է Թուրքիոյ Հայոց։ Անոնց փոյթը չէ դիտալ թէ Լորիս Մելիքոֆ և Տէր Ղուկասոֆ զօրապետաց մայրենի լեզուն Հայերէնն է։ Այս ժողովուրդներն անշուշտ Թըրքաց կառավարութենէն դանդատելու պատճառներ ունէին, բայց իրենց կրած նեղութիւնները բան մը չէին պատերազմին երեսէն կրած տառապանաց քով։

«Այս միջոցիս էջմիածնայ պարիսպներուն շուրջը խղճալի Հայ ժողովրդեան բազմութիւն մը կայ, որք Տէր Ղուկասոֆ զօրավարին յետս նահանջած ժամանակ ետին էն գալու պարտաւորուեր են, և հիմա առանց ապրուստի և տպաստանարանի՝ վանքին վրայ ծանրացած են։ Հազարէն աւելի Հայ ընտանիք այսպէս հոս գաղթած են, և խրուսթիա ապաստանող Պոնթացւոց պէս երկրին այլ և այլ գիւղերը բաժնուած։ Այս տարաբաղդները Քրդաց անդթութիւններէն ազատ մնալու համար Ռուսաց հոգն ապաստան փնտռելու եկած են։ Բայց կը յայտնեն բարձրաձայն թէ պատերազմէն առաջ այդ Քիւրդերուն հետ լաւ կը կենակցէին, և թէ իրենց թշուառութեան թուականը Ռուսաց Օսմանեան հողը մտնելէն կ'սկսի։

«Ալաշկերտի եպիսկոպոսը տեսայ, որ իւր վիճակին գրեթէ բոլոր բնակչաց հետ հոս փախած է։ Գրեթէ տեսարան մ'էր տեսնել այս ցլու վիզով և լայն ուսերով հուժկու մարդն, որ ջերմէ բռնուած կը դողար, և օդին անտանելի տաքութեան հակառակ մուշտակի մէջ փաթթուած էր։ Իւր ողբալի պատմութիւնը մեզ պատմեց։

«Քիւրտերուն գլխաւորներն, ըսաւ, բարեկամ էին ինձ և մեր վանքը կը պաշտպանէին։ Ամենքն ալ սպանուեցան։ Կրնաք հասկնալ թէ այն վայրկենէն վախնալ սկսանք տանոնց ընկերներուն վրիժառութենէն։ և երբոր Տէր Ղուկասոֆ մեկնեցաւ մեր երկրէն, հարկադրեցանք մեք ալ անոր հետ մեկնիլ։ Երանի՛ թէ երբէք եկած չըլլար մեր երկիրը, կամ առնի առաջ իմացուցած ըլլար մեզ։ Բաներ կան որ չեմ ուզեր ըսել։ բայց Ռուս անկանոններն ալ Քիւրդերէն վար չեն մնար։ և մեք այնչափ ՀԱՍԱ կրեցինք Լէզկիներէն՝ որչափ ուրիշներէ։ Եւ հիմա, տեսէք, ըսաւ եպիսկոպոսը՝ պատուհանին լուսամուտէն ցուցնելով այն տխուր տեսարանն որ երկու օրէ՝ի վեր աչացս առջև էր, մեք տուներ ու արտեր ունէինք, անոնցմէ բան մը չէ մնացած մեզ։ Մեր տուարներն հետերնիս բերած էինք, գրեթէ ամենն ալ ասին մեր ձեռքէն։ Ո՛հ, Աստուած իմ, Հայերը պաշտպան չունին։

«Այս ըսելով խեղճ մարդն արտասուաց խոշոր կաթիլներ թափելով լալ սկսաւ։ Պահ մ'իւր սրտին յուզմունքը զսպելու ճիգ թափեց, բայց չկրնալով՝ ձգեց դուրս նալաւ՝ դժնդակ տպաւորութեան մը ներքև թողլով զամենքս ալ։

«Մեր արտաքոյ իվանն իւր անճոռնի գաղղիերէնով հետևեալ բարոյականն հանեց այս ամենէն. «Ի՞նչ զարմանալի բան է այս. Ռուսն ու ու Թուրքը կը կռուին, Հայը կը կոսընդնէ։»

«Հարիւր բուռլի գրուեցայ էջմիածնայ վանուց տեսարանին մէջ, որպէս զի թան լրագրին ալ համեստ գումարով մը մեծ թշուառութիւններ տիսրելու մասնակցի։

«Հայերը պաշտպան չունի՛ն։ Զայս կը կրկնէր ինձ այս իրիկուն Սարգիս եպիսկոպոսն ալ։ Ես փորձ փորձ՝ցի յուսադրել զինքը Ռուսիոյ վրայ խօսելով։ Սարգիս եպիսկոպոս Եւրոպիոյ ներկայ վիճակն ըստ բաւականի ճանչող անձ մ'է։ բայց վարդապետը՝ ժամանակակից պատմութեան այնչափ տեղեկութիւն չունենալով՝ անձկութեամբ կը հարցնէր։ «Արդեօք Գաղղիա բան մը չպիտի՞ ընէ մեզ համար։» Բարեմիտ վարդապետ։ խիստն ձեռքը տեղմեցի։ Անոր պէս շատերու հանդիպեցայ։ Եւ ստուգիւ նշանաւոր բան է։ Գաղղիա Հայոց աչքին վեհանձնութեան և միանգամայն զօրութեան տիպար մնացած է միշտ։ Երբոր իմ՝խեղճ Հայր Բէշիմալճեան բարեկամիս հասկցուցի թէ մեք բաւական ընելիքներ ունէինք ինքզինքիս պահպանելու համար և ուրիշները մոռնալու ժամանակ չունէինք։ գրուխը խոնարհեցուց իրրև ընկճեալ։ Ես ալ գնացի տանիքին վրայ պառկելու, աստեղազարդ երկինքը դիտելով և որոնս խորէն շնորհակալ ըլլալով այս բարի մարդոց, որ այսպէս պարզմտութեամբ և՝ի խոր սրտէ մեր հեռաւոր երկիրը կը սիրեն։»

* * *

Պալքանի Օսմանեան բանակին հրամանատար Սիւլէյման փաշայէն եկած հեռագիր մը կը ծանուցանէ թէ իւր զօրքերն ամսոյս 9-ին երեքշաբթի օրը Շիպքայի կիրճը բռնող Ռուսական զօրաց վրայ յարձակելով 14 ժամ շարունակ սաստիկ պատերազմեր են, բայց Ռուսք Շիպքայի դիրքը խիստ զօրեղ կերպիւ ամրացուցած և բազմաթիւ մեծամեծ թընդանօթներով զինած ըլլալով, անձրևի պէս ռումբ և գնդակ տեղացեր են կայսերական զօրաց վրայ, որք թէև Ցքանիցս բուռն յարձակմամբ թշնամւոյն ամրութեանց մէջ մտեր են, բայց մեծ թնդանօթներ չունենալուն պատճառաւ չեն կրցեր դրաւել, ուստի ետ քաշուեր են, հետևեալ օրը քանի մը խոշոր թընդանօթ բերել տալու և վերստին յարձակելու որոշմամբ։ Սակայն սոյն երկրորդ պատերազմն վրայ մինչև այսօր լուր մ'եկած չէ։

ՎԵՐՋԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Պուքրէշ 23 օգոստ.

Ռուսիոյ կայսրն, որ հիւանդ է, Ռումանիոյ կառավարութեան առաջարկած պայմանները մերժեց։

Բեղրսպուրկ 23 օգոստ.

Կայսեր մէկ հրովարտակը չորրորդ վաչառ մը կազմել կը հրամայէ երկաթուղեաց համար։

Վիէննա 23 օգոստ.

Պէրլինէն հեռագիր մը կը հաստատէ Օսմանեան դեսպանին գահաժառանգ իշխանէն տեսած բացառիկ ընդունելութիւնը, որ Բօյտամի երկաթուղւոյն կայարանը դիմաւորութեան գնաց անոր։ Արդէն Պիսմարք իշխանն ալ ամսոյս 21-ին այցելութեան գնացած էր Օսմանեան դեսպանին։

Այս բանը մեծ տպաւորութիւն ըրաւ։

Մատրիտ 24 օգոստ.

Մարոգի դեսպանը վաղը Մատրիտ կ'սպասուի։

Լոնտրա 24 օգոստոս.

Օսմ. Քոնս.		9 9/16
Փոխ.	1865	9 3/4
»	1869	9 5/8
»	1871	37 3/8
»	1872	17
»	1873	9 1/2
» Եգիպտ.		37
Անգղ. Քոնս.		95 3/16

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Նախորդ Սերտար-Էքրէմը, պատերազմական գործոց Նախարարն և ուրիշ զինուորական հրամանատարներ գտնելու պաշտօն ունեցող պատերազմական ատեանն հինգշաբթի օրը գումարուելով, Սերտար Էքրէմ Ապտիւլ Քէրիմ փաշան առաջին անգամ ներկայացաւ, և հարցաքննել սկսաւ։

Թուրք լրագիրք կը ծանուցանեն թէ կայսերական կառավարութիւնն՝ Օսմ. երեսփոխանական ժողովոյ որոշման համեմատ կառավարութեան պաշտօնարաններուն մէջ գտնուող պաշտօնէից թիւը պակսցնելէ զատ, հանգստեան ամսականներն ալ ջնջելու ձեռնարկած է։

Վադքիթ լրագիրը կը ծանուցանէ թէ յառաջիկայ Բամազանին առթիւ մէկ մէկ ամսական պիսի տրուի պետութեան բոլոր պաշտօնէից։

Սթամպուլ անուն թերթն, որ յաճախ սուտ լուրեր տալուն պատճառաւ անտահմանարար դադրած էր, ներում ստանալով վերստին հրատարակել սկսաւ։

Մինչև հիմա բռնուած Պուլղար լրտեսաց թիւը, կըսէ Թէրճէմանը Էֆքեար լրագիրն 2800-ի կը հասնի, որք դատուելէ ետև Սիբիրական Տըրիպօլոյ Ֆեզան գաւառը պիտի տրսորուին։

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՕԼԻՍ

ԷՍՀԱՄԸ ՈՒՄՈՒՄԻԷ

12 օգոստ.	ուրբաթ իրիկուն	10,15
13 օգոստ.	շաբաթ առաւօտ բացուելս	10,18
	ժամ 6-ին	10,16

Բուսմլի երկաթուղի	Փր.	98
Թղթադրամ	փր.	178 1/2

ԸՆԹՍՑՔ ԱՐԺԵԹՂԹՈՑ

Կ. Պոլիս 12 Օգոստոս

Սօսիէթէ Ժէնէրալի բաժ.	Անգղ. փր.	3, 5
» Փոխանակութեան	»	1,32
Կ. Պոլսոյ Պանքային	»	2,28

*Թանի թղթակցին այս և ուրիշ սոր նման քանի մը մանր մունր սխալներն հարկ չենք համարիր ուղղել, որովհետև ծանօթ են մեր ընթերցողաց։

Քրէտիթ Ֆոնսիյէ		»	2,
Քրէտիթ Օսթրօ—Թիւրք		»	—
Փոխ·	1863	Ֆր·	53
»	1865	»	53
»	1869	»	49 20
»	1872	»	17
»	1873	»	48
Թրամուայ		Օսմ· մէջ·	1 20

ԸՆԹԱՑՔ ԴՐԱՄՈՑ
12 Օգոստոս

Անգլ· մէջ		Ղրշ·	109 30
Նաբօլէոն ոսկի		»	87 30
Իմպէրիալ Ռուս		»	38 30
Գերմանիա		»	34 7
Հինգ Ֆրանք		»	—
Հինգնոց		»	117 20
Գվինէ		»	162

ԱԶԳԱՅԻՆ,

Երէկ Ազգ· Ժողովը գումարեցաւ Մայր եկեղեցին ընդ նախագահութեամբ Ամեն· Ս· Պատրիարք հօր և ատենապետութեամբ Վսեմ· Յ· Նուրեան էֆէնտիի։

Ժամ 7 1/2ին առեւանր բացուելով, ատենական գործոց թերթոյն կարդացուեցան, որոյ մին Աբաշկերտի մէջ եղած կատարածին կը վերաբերէր, միւսն ալ Թոմզի թղթակցին մէկ տեղեկութեան, որ կրսէ թէ Հայաստանի մէջ 17էն մինչև 35 տարեկան եղող Հայերը զինուորութեան կոչուեր են։

Ս· Պատրիարքը սոյն հարցմանց պատասխաններով ըսաւ թէ ասոյգ է որ Պայազիտի կողմերէն երիք հազարի չափ Հայ ընտանիք Ռուսիոյ հողը գաղթեր են· իրաւ է նաև որ Այաշկերտի կողմերը, Ռուսաց յետոյ նահանջումէն ետև, անկարգութիւնք և բռնութիւնք տեղի ունեցեր են Հայոց և Թրքաց վրայ, սակայն պաշտօնական ստոյգ տեղեկութիւն չեմ կրցած ստանալ թէ իրօք կատարած եղե՞ր է, և ո՞րչափ։ Իսկ գալով Թոմզի թղթակցին ասուած տեղեկութեան, կրսեմ թէ այդ մասին բնաւ տեղեկութիւն չունիմ։

Ս· Պատրիարք Հայրը նաև մայրաքաղաքիս Անգլիական գեսպանին հետ Լեր մէկ խօսակցութեան մտալ համարեցի քաղուածը տեսնելով մայրաքաղաքիս լրագրաց ամենց մէջ, որ այլ և այլ գիտցութեանց առիթ եղած էր ժողովդեան, և մեզ ալ անհաւատալի կը թուէր, ըսաւ։

«Գ· Լէյյըրտի հետ ունեցած տեսակցութիւնս խնդրոյ և յուզմանն նիւթ է եղեր։ Իս չտեսայ Անգլիոյ կառոյց տեսարակը, որ ըստ այնմ գատեմ և ըսեմ թէ՝ ճիշդ է կամ ոչ քաղաքը։ Սակայն Հայոց քաղաքականութիւնն արդէն գծուած է, այն է Օսմանեան կայսրութեան հնազանդութեան մնալ և ընդհանուր բարօքութիւն պահանջել։ Ակէ տարբեր իմաստիւ յայտարարութիւն մը չէ եղած, և դուք կը կարծէք թէ ես՝ Հայոց Պատրիարքս՝ այնքա՞ն յիմար լինի որ գաւառական վարչութեանց նկատմամբ դահանակութիւն յայտնէ, որոց բարուքման պէտք ունենալը նոյն իսկ կայսերական հրովարտակներն ալ կը խոստովանին, և որոց դէմ Գ· Լէյյըրտ ինձմէ հարիւրապատիկ աւելի դանդատած է։»

Ժողովը այս առթիւ ալ գարձեալ Ս· Պատրիարքին վրայ իւր կատարեալ վստահութիւնը յայտնեց, և Ն· Սրբազնութեան վեհ· Յուլթանին ներկայանալուն և եղած խօսակցութեան մանրամասն պատմութիւնը լսելով, շնորհաւորեց զն· Սրբազնութիւնն յանուն ազգին ստացած կայսերական պատուոյն համար, և որոշեց յանուն երեսփոխանական ժողովոյ շնորհակալութեան ուղերձ մը մատուցանել վեհ· Յուլթանին, և այն ուղերձին խմբագրութեան համար յատուկ մասնախորհուրդ մը կազմեց, որ իւր պաշտօնն անյապաղ կատարելով, յաջորդիկ օրբաթի օրն աղ գային ժողովոյ ներկայացնէ։

Այն որոշումէն ետև, ժողովը կէս ժամու չափ օրակարգ ինչ՝ այն է Պիւտժէի խնդրոյն զբաղելով, ժամ 10 ին ցրուեցաւ՝ 8 օրէն դարձեալ պայմանաւ։

Ինչպէս որ հինգշաբթի աւուր թերեւոյ ծանուցեր էինք, նոյն օրը Ս·Պատրիարք Հայրը Մեծ Եպարքոսին ապարանքն երթալով, տեսակցեցաւ Ն· Բարձրութեան հետ։

Կը լսենք թէ սոյն տեսակցութեան միջոցին Ն· Սրբազնութիւնը վանայ գաւառին մէջ տեղի ունեցած խրժդրժական անկարգութեանց վրայ վերատին խօսելով, անոնց գլխաւոր հեղինակներէն միոյն՝ այն է Ճէլալէտտին անուամբ վայրագ և մոլեռանդ Քիւրդ Շէյխին խօսիւ պատժուիլն և այն կողմերէն փոխուիլը խնդրեր է։

Ն· Բարձրութիւնն ալ անմիջապէս հրաման գրկեր է հեռագրով, որ յիշեալ Շէյխն անյապաղ Կ· Պոլիս գրկուի։

Ս· Պատրիարք Հայրն այսօր ալ արտաքին գործոց Նախարարին այցելութեան գնաց։

Նորընտիր Քաղ· ժողովը երէկ իւր անդամոց մեծամասնութեամբ նիստ ընելով, Քօջոլեան Ա· Եսայիս էֆէնտին ատենապետ և Մերեմէժուլի Յարութիւն էֆէնտին ատենադպիր ընտրեց։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՆԱՄԱԿԱՆԻ

Օրագրէ —Քննադատութիւն քննադատութեան

Ազնիւ Մասիս·

Ազգային ժողովոյ և նորա առաջին ատենապետին պաշտօնական արարքը քննադատող քանի մը յօդուած հրատարակեցի Մասիսի մէջ, առանց երբէք մէկու մը թշնամանք կամ նախատինք ընելու, զորս կատեմ· այլ միայն հետեւեցայ այն ընդհանուր սկզբանց, որ լուրջ քննադատութեան հիմունքը կը կազմեն, վիճաբանութեան, յոյսէ լայս կը ծագի և աւելն խնդիր ուղղութիւն և օրինաւոր լուծում կ'ստանայ։

Սակայն ինչպէս ամեն Հաներ իր Զոյին և ամեն գեղեցիկ բան իր տգեղ կողմն ունի, իմ սկսած վիճաբանութիւնս ալ իր տգեղ կողմն ունեցաւ, և այդ հարկ էր· զի ինչ է ճշմարիտն առանց սուտի, բարին առանց չարի, լոյսն առանց խաւարի և հրեշտակն առանց սատանի։

Ոչինչ ըստ ինքեան բարի, գեղեցիկ, կամ ճշմարիտ է, առանց հակառակին հետ բաղդատելու։

Ի սկզբան Փունջի, Հայրենիքի և Նոր Դարի մէջ Զոյի դեր կատարող 3–4 մարդը յօդուածներ հրատարակեցան, որք քննադատող յօդուածներս Ազգային ժողովոյ դէմ յարձակում և առաջին ատենապետին դէմ թշնամանք կանուանէին, զորս նոյնութեամբ ընդօրինակած եմ, և նոքաք կարծէին յօդուածոցս արժէքն ու ազդեցութիւնը բեկանել· — Խնդացի ու անցայ։

Գահ մը յետոյ Հայրենիքի մէջ «Զախակողմեան քննադատ» մը երեւցաւ։

Օրինաւոր ընդդիմարան մը յուսալ կարծէի· բայց սա ևս վարժապետական ոճ և իր նախորդացը նմանութիւնն ունէր և խսպառ հեռի կը գտնուէր լուրջ վիճաբանութեան ընդհանուր օրէնքներէն, զի փոխանակ փաստի դէմ փաստ յարուցանելու, կը գոչէր, կ'սպառնար, պատգամ կ'որոտար։

Է՛հ, ըսի, Զախակողմեան քննադատը կերևայ թէ ազգայ մ'է, ուսկից աւելի բան չ'սպասուիր։

Գահ եմ որ դիս ամսթ ապարտ շրջեր· վասն զի Հայրենիքի 362 թուոմն հրատարակած իր մէկ յօդուածին մէջ կրսէ· «Ձեր (Հայրենիքի) 357 թուով Մասիսի աջակողմեան քննադատին հրատարակած 12–13 ընդարձակ յօդուածոց վրայ ընդհանուր տեսութիւն մ'ըրած կի· անոր պատասխան պիտի ըլլար Մասիսի 23 յուլիս թուականաւ գրուածը· բայց առանց ըստ օրինի հերքելու իմ ըսածներս և յաւաջ բերած փաստերս (տաւիին ի ոչ հրաւէր կարդայր, ինքն զարնէր ինքն խաղայր), քմահաճ մեկնութիւն անուաներ է զանոնք և կնքեր է իր յօդուածը»։*

Գէշ նշան է, կըսէ տաւածը, երբ հիւանդ մ'իր հիւանդութիւնը չզգար։

Խնդն իր խելքովն այնպէս կարծեր է որ քննադատող յօդուածներս դնահատեր, փաստաբաներ և հերքեր է, իսկ ես առանց կարենալ հերքելու իւր փաստերը, միայն քմահաճ մեկնութիւն անուանելով զանոնք, յօդուածս կնքեր եմ եղեր։

Կնցած են Մասիսի յուլիս 23 և Հայրենիքի 357 թիւերը, զորս երրորդի մը դատողութեանը կը յանձնեմ, ըստ որում չէ հասկցեր ձախակողմեան քննադատը։

Սակայն աւելի զարմանալին սա է որ կըսէ· «Ցայսմիկ է որ այս կերպ վիճաբանութիւն չըլլար· իսկ քննադատութիւն երբէք։ Ուստի փոխանակ այն նիւթերուն անդրադառնալու և ընթերցողները ճանաչցնելու, կըսենք թէ աշակողմեան քննադատը ֆախուշ պուսա այդ մասին, խելք մը զուարճաբանութիւններ ընելով, որոնք լուրջ քննադատի մը գրուածոց մէջ չատ քիչ կը գործածուին կամ բնաւ չեն գործածուիր· խելք մ'ալ քննադատութեան դասեր տալով, որոնց ինք պէտք ունի։»

Ուրիշ բան չեմ ըսեր, այլ թէ կերևի որ ձախակողմեան քննադատը կամ երազ կը պատմէ և կամ Հայրենիքի ընթերցողները՝ որք կարդալի է Մասիս չեն կարդար, իր պարտութիւնը պարտկելու համար խաբելու ելեր է, որ իր տգայամտութեանն յայտնի ապացոյց մ'է· զի ես իւր գրածներն ամեն անգամ յօդուած առ յօդուած քննադատած եմ, որուն կը վկայեն Մասիսի ընթերցողներն· ուստի կարի իրաւամբ ըսած եմ թէ ձախակողմեան քննադատը բաւական դիմացկուն երես ունի, և տղու պէս յանձնապաստան է։

Զախակողմեան քննադատը կըսէ· «Օրինաց անթերի դործադրութեանը համար նախանձախնդիր ըլլալը գովեցիկ բան է, բայց օրինաց ամեն մէկ յօդուածին համար մի և նոյն նախանձախնդրութիւնը պէտք է ցուցնել, և ոչ թէ այս կամ այն յօդուածին համար միայն։»

«Ադ՝ հրաժարեալ Քաղ· ժողովն իր պաշտօնավարութեան սկիզբը՝ տեսուչ խորհուրդներն ու հոդաբարձութիւնները կիսով չափ փոխելու իրաւունք ունէր, և ոչ դլխովին, մանաւանդ թէ պաշտօն վարելու համար տակաւին մէկ տարի պայմանաժամ ունեցող անձինքը՝ Սահմանադրութեան 44րդ յօդուածին համաձայն չեր կրնար ինքնին արձակել իրենց պաշտօնավարութենէն և ուրիշներն ընտրել անոնց տեղ։ Սակայն Քաղ· Ժողովն հակառակ վարուեցաւ Սահմանադրութեան 44րդ յօդուածին։»

Դարձեալ՝

Մի և նոյն Քաղ· ժողովն իր կոստակցութիւնը ջրոյնելու համար Սահմանադրութեան 44րդ յօդուածը անդործադրելի կը թողու, և 65րդ յօդուածն ալ գործադրել կը ջանայ։»

Կերևայ թէ Սահմանադրութեան 65րդ յօդուածը մեր ձախակողմեան քննադատին ջղերուն դպեր է, որ դայն թողլով 44րդ յօդուածը պինդ բռներ է։

44րդ յօդուածը կըսէ· «Այս խորհրդոց և հոդաբարձութեանց անդամներն երկու տարի պաշտօն կը վարեն· այն պայմանաւ՝ որ ամեն տարեգլուխ կիսով չափ կը նորոգուի։»

Սահմանադրութեան այս տրամադրութիւնը մութ է։

Վարչութեան Գլուխ· և Քաղ· Ժողովներն երկու տարի պաշտօն կը վարեն և տեսուչ խորհուրդներն ու հոդաբարձութիւններն ալ Վարչութեան ձիւղերը կը կազմեն։

Արդ, եթէ կիսով փոփոխութիւնն ամեն տարեգլուխ կատարել հարկ ըլլայ, հակասութիւն կը հետեւի· վասն զի իրմէ չընտրուած և իւր վստահութիւնը չվայելած տեսուչ խորհրդոց և հոդաբարձութեանց պատասխանատու ընել Քաղ· Ժողովը, բնականի հակառակ է։

Հետեւաբար դրեթէ ամեն անգամ Ընտրական և Քաղաքական Ժողովոյ հետ միանգամայն և տեսուչ խորհուրդներն ու հոդաբարձութիւններն ալ կը փոխուին և այս մասին բնաւ դիտողութիւն եղած չէ, մանաւանդ որ հրաժարեալ Քաղ· Ժողովն ալ իր յայտագրին մէջ ըսած է բացարձակապէս· «Վարչութեան միւս ձիւղերուն կազմութեանը գալով, վարչութիւնս մեծ հոդ տարաւ որ այն ձիւղերն, որոնցմով Սահմանադրութիւնն ուզած է ապահովել իւր հիմնական սկզբունքներէն մին, այն է աչխատութեան բաժանման ընդհանրութիւնն, այնպիսի կազմաւորութիւն մ'ստանան, որով կարելի լինի անցեալէն աւելի ընդարձակութիւն տալ իւրաքանչիւրին ձեռնհասութեանն՝ իրեն պատկանած գործոց մատակարարութեան մէջ· վարչութիւնս իւր բոլոր ուշադրութիւնը նուիրեց ընտրութեանց մասին, որպէս զի վերոյիշեալ վարչական ձիւղերն դպնն, ապագասէր, կարող; նա մանաւանդ սկզբանէ իրարու համամիտ և համակիր տարրներէ բաղկանան։»

Սոյն յայտագիրն, որ Ազգ· Ժողովոյ ներկայացած է, այս մասին ա՛ և է դիտողութեան ենթակայ եղած չէ· ըսել է որ Ազգ· Ժողովն ալ յիշեալ արտադրութիւնը վարչութեան բացատրած իմաստովն ընդուներ և ընդուներ է։

Զախակողմեան քննադատն իր դրածներովը կընեցնել կըջանար թէ Ղալաթիոյ խմբակը դատարարութեան խնդիրն Ազգ· Ժողովոյ առեւանն հանել ուզեր է; բայց ընդդիմադիր կուսակցութիւնն ամեն անգամ արդելք և դժուարութիւն յարուցեր է եղեր։

Ասոր պատճառ պատասխանը տալով ըսեր էի· «Այլ ենթադրեմ պահ՝մը որ իր ըսածն ստոյգ լինի· սակայն մինչև իսկ մէկ երեսփոխան ո և է խնդրոյ համար կրնայ խնդիր և առաջարկ ներկայացնել 76էն մի վեր խմբակն ինչո՞ւ չփութաց իրօք այդ կենսական խնդիրն Ազգ· Ժողովոյ առեւանն հանել։»

Իմ այս հարցմանս առջև մունջ կենալով, իրեն ուղղած միւս ինն հարցմանցս ալխաղուր պատասխաններ տուած էր, որոնց օրինական պատասխանը փութացեր էի տալ։

Այս անգամ Հայրենիքի 363 թուովը վերատին հրապարակ կելնէ և տուած պատասխաններուս թիւր ու քմածին մեկնութիւններ տալով, յաղթանակն ընդունած կը համարի։

Այսպիսի յաղթանակի մը վրայ ես ոչ կը նախանձիմ, ոչ ալ օգտակար կը համարիմ ատոր արժէքը յուցնելու համար անցեալ մանրամասնութեամբը գաղիլ՝ ի ձանձրոյթ ընթերցողաց Մասիսի, որոց շատն անշուշտ կը յիշեն զանոնք։

Այն հարցումներն ուղղելուս նպատակն էր ցոյց տալ միայն թէ Ազգ· Ժողովոյ նիստերն ապարդիւն խնդիրներով ըզբաղեցնողն ոչ թէ ընդդիմադիր կուսակցութիւնն, այլ պարզապէս Ղալաթիոյ խմբակն եղած է։

Եթէ կրնայ հերքել իմ ըսածներս, պատրաստ եմ զինքը լսելու· իսկ եթէ չկրնար, իր ըսելիքներուն պատասխանս լռութիւն է։

ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆ ԾԱՆՈՒՑՈՒՄ

Յառաջիկայ կիրակի օր՝ որ է Ս· Աստուածածնայ վերափոխման տօնն, Գատրգիւղի Ս· Թադէոս եկեղեցւոյ տօնախմբութիւնն ըլլալուն առթիւ կը ծանուցուի բարեպաշտ հաւատարկութեան մայրաքաղաքիս, որ արդիւնալէ զանազան հեռաւոր թաղերէն ուխտաւորութեան անուամբ շարաթ օրուընէ երթալ Գատրգիւղ և գիշերը եկեղեցին պահիլ, ինչպէս որ սովորութիւն ընդներ կան եղեր, և այս սովորութիւնն անվայելուչ ըլլալուն համար՝ ըստ խնդրոյ Թադ· խորհրդոյն Գատրգիւղի այսուհետև խափանուիլ հարկ գտնուեցաւ։

11 օգոստոս 1877 (Կնէ+)

Ի Պատրիարքարանի Հայոց

Կ· Պոլիս

ԻԼԱՆ

Իշխան աղօսթասուն օն ամէնարունդի բաղար ամիշամը եանի օն ալէշինդի բաղար իրթէսի կիմէսի Պէկիզլուեանա Թաքսիմեակ քեային պէլէսիկէ պուդէլսինտակ թերթիպ վէ իմբասը քարարլաշարբրլմիշ օրան պալայա պօղազ իչինտէն կիտէճէք պէվմիրն բիւքիւպլիրինէ մախսուս օրմաք իւզրէ Շիրքէթի Խայրիյէ վաբօրլէրինտէն 33 նիւմէրօյը վաբօր թային քրլընմիշ տբրիչպու վաբօր բաղար ամիշամը սատթ եարմամ Մէզարպուրնունէն հարքէթլէ Պէյիքքաէրլ, Թարապիա, Եէնիքէյ, Միրկէօն, Պէպէք, Արնաւուտքէյ վէ Իսկիւտար իսկէլլրինէ ուզրաեարաք Գուրուպաշ իսկէլլինէ կէլէճէք վէ կիճէ սաաթ եէպտիէ Գաղաթաշ իսկէլլինէ քըյամէթ մէզբիւր իսկէլլրէ ուզրաեարաք Մէզարպուրնունա ամէնթ իսկէճէք տիր։ Պալը պիլէթի համիլ օլան զաթ եանընտա եալընպզ պիր քասրն իլէ պէրապէր վաբօրէ մէճճանէն քասուլ օլունաճաքտըր, պալը պիլէթինի համիլ օլմայուպտէ վաբօրը մէզբիւրէ բիւքիւպէ բաղպէթ իսէճէք զաթանէն ապիրինտէ պիր օնլուք քայիմէ վէ ամամթամ քէղալիք պիր օնլուք քայիմէ իւճրէթ ալընաճաք վէ իչպու հաորլաթ քումբանեա թարաքընտան մէճբուհիրի ասկէրիյէ քամիթէսինէ թագիմ քըլընաճաք տըր։*

ԱՅԵՐԻ ՎԻԿՕՐԸ

Ով որ իր մազերուն թափիլը չուզեր, «Այերի Վիկօր» կոչուած մազի անուշահոտ ջուրէն գործածելու է. ուրիշ ամէն տեսակ մազի ջուրերը կամ իւղերը՝ որ մազ չի թափելու համար կը ծախուին, բոլորն ալ անօգուտ են. իսկ Վիկօրի օգուտը միլիոնաւոր փորձերով տեսնուած է, և Պօլսոյ ու գաւառաց մէջ օր օրի գործածողներուն թիւը կաւելնայ։ Անոնք որ իրենց մազերուն գեղեցկութիւնը կորսնցնելու վրայ են, շուտով գործածեն աս ջուրէն որ՝ի վերջոյ չզղջան։ Թափելու վրայ եղող մազերը կը հատատե ու կամրացնդէ, թափածներուն տեղը մազ կը բուսցնէ երբոր մազերուն արմատը վնասուած չէ, ու ճերմկած մազերը անպատճառ իր նախկին բնական գոյնին կը բերէ, գործածելուն կերպը շիշերուն հետն է. կը ծախուի Կ. Պոլիս Ղալաթիա Մինասեան և ընկերաց Ամերիկայի Մաղազան։

ՕՃԱՌ

Անուշահոտ օճառ, մորթը կը կակուղցնէ ու լեղի ջուրով ալ կը փերփերի, տեսակը խիստ ազնիւ ու գինը շատ աժան է. կը ծախուի Կ. Պոլիս Ղալաթիա Մինասեան և ընկերաց Ամերիկայի մաղազան։

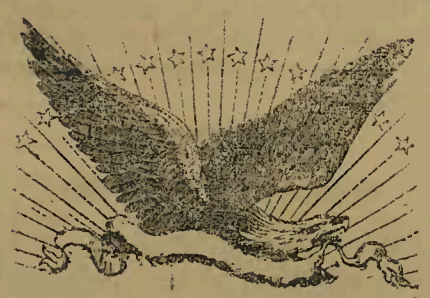

ԱՄԵՐԻԿԱՑԻ ՄԱՂԱԶԱՆ

Կ. Պոլիս Ղալաթիա Մինասեան և ընկերաց Ամերիկայի Մաղազան կը ծախուի, ազնիւ ճերմակ կաուներ, ու սեղանի ծածկոց և այլն, սեղանի արծաթած պատառաքաղ, դրդալ և այլն. կաղի Լամբաներ, սեղանի ճերմակ յախճապակէ սպասք Անդղիոյ տեսակէն, քարեղաներ, փիքէ ծածկոց, քթանէ սափան և այլն, խոհանոցի վերաբերեալ անօթներ, կաբի գործիքներ, և ուրիշ անթիւ պիտանի վաճառք կը ծախուին չափաւոր դներով։

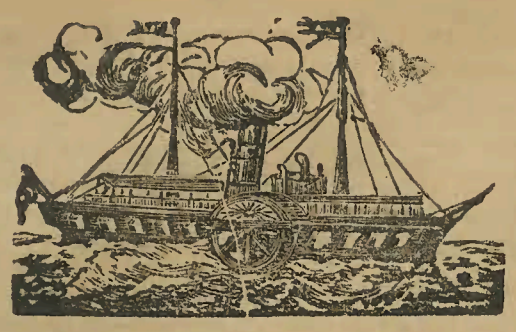

ՇԻՐԲԷԹԻ ԽԱՅՐԻԷ

ՇԱԳԵՆԱՒՆԵՐՈՒՆ ԵՐԹԵՒԵԿԻ ԺԱՄԵՐԸ

1877 ՕԳՈՍՏՈՍ 1 ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ ՕՐԷՆ ՍԿՍԵԱԼ

ՄԻՆՉԵՒ ՕԳՈՍՏՈՍ 31

ՈՒՐԲԱԹ ԵՒ ԿԻՐԱԿԻ ՕՐԵՐԸ ԲԱՆՈՂ ՇՈԳԵՆԱՒՆԵՐԸ

Ժամ	Բոսֆորէն ելնող շոգենաւները
11 45	Եէնիմահալլէն, Պէյիւքա. Թարապ. Եէնիք. Սմէն. Էմիրկ. Ր. Հիսար, Պէպէք, Արնավ. Օրթաք. Պէշիկ։
12	Արնավուտքէյէն, Գուրուչ. Օրթաք. Պէշիկ. Գապաթ.
12	Պէյքօզ, Բաշտապ. Գանլ. Ա. Հիսար, Գանտ. Վանիք. Զէնկ. Պէյ. Գուզկ։
12 45	Ր. և Ա. Գավագէն, Մէզարպ. Պէյիւքա. Թարապ. Եէնիքէյ, Պոյաճ. Ր. Հիսար, Պէպէք, Արնավուտ. Գուրուչէշմէ, Օրթաք. Պէշիկթաշ։
1 30	Պէյիւքա. Թարապ. Պէյքօզ, Բաշտապ. Գանլ. Ա. Հիսար, Գանտ. Վանիք. Զէնկ. Պէյ. Գուզկ. Գապաթաշ։
2 15	Եէնիմահ. Մէզարպ. Պէյիւքա. Քիրէճ. Թարապ. Եէնիք. Սմէն. Էմիրկ. Ր. Հիսար, Պէպէք, Արնավուտ. Գուրուչ. Օրթաք. Պէշիկթաշ։
3	Պէյիւքա. Պէյքօզ, Բաշտապ. Բիքթաթ փ. մահ. Գանլ. Ա. Հիսար, Գանտ. Վանիք. Զէնկէլ. Պէյէր. Գուզկունճուք։
3 45	Մէզարպ. Պէյիւքա. Թարապ. Եէնիք. Սմէն. Էմիրկ. Պոյաճ. Ր. Հիսար, Պէպէք, Արնավ. Գուր. Օրթաք. Պէշիկ։
5	Եէնիմ. Պէյիւքա. Թարապ. Եէնիք. Էմիրկ. Ր. Հիսար, Արնավ. Պէյլէրպ. Օրթաք. Պէշիկթաշ։
6 15	Եէնիմ. Պէյիւքա. Թարապ. Պէյքօզ. Եէնիք. Էմիրկ. Գանլ. Ր. և Ա. Հիսար, Գանտ. Արնավ. Զէնկ. Պէյ. Օրթաք. Գուզկ. Պէշիկ. Իսկիւտար։
7 45	Ա. և Ր. Գավագէն, Մէզարպ. Պէյիւքա. Թարապիա, Եէնիք. Էմիրկէն, Ր. Հիսար, Արնավուտք. Օրթաքէյ Պէշիկ։
8 45	Մէզարպ. Պէյիւքա. Թարապ. Պէյքօզ. Սմէն. Պոյաճ. Պէպէք. Արնավ. Գուրուչ. Օրթաք. Պէշիկթաշ։
8 45	Պէյիւքա, Պէյքօզ. Բաշտապ. Ր. փաշա մահ. Գանլ. Ա. Հիսար, Գանտ. Վանիք. Զէնկ. Պէյ. Գուզկ. Իսկ։
10	Եէնիմահ. Մէզարպ. Պէյիւքա. Թարապ. Եէնիք. Էմիրկ. Ր. Հիսար, Արնավ. Օրթաք. Պէշիկթաշ։
11	Մէզարպ. Պէյիւքա. Թարապ. Եէնիք. Էմիրկ. Արնավ. Օրթաք Պէշիկթաշ։

ԿՈՄՈՒՐՋԷՆ ԵԼՆՈՂ ՇՈՒԷՆԱՒՆԵՐԸ

Ժամ	Բոսֆորէն ելնող շոգենաւները
12 45	Պէշիկթաշ, Օրթաք. Արնավ. Պէպէք. Ր. Հիսար, Պոյաճ. Եէնիք Թարապ. Պէյիւքա
1 15	Գապաթաշ, Իսկ. Պէշիկ. Գուզկ. Օրթաք. Պէյ. Զէնկ. Արնավ. Գանտ. Ա. և Ր. Հիսար, Գանլ. Էմիրկ. Եէնիք. Պէյքօզ, Թարապ. Պէյիւքա. Եէնիմահ։
2	Պէշիկ. Օրթաք. Գուրուչ. Արնավ. Պէպէք, Ր. Հիսար, Էմիրկ. Եէնիքէյ. Թարապ. Հէյիւքա. Մէզարպուրնու։
3 15	Պէշիկթաշ, Օրթաք. Արնավ. Ր. Հիսար, Էմիրկէն, Սմէն. Եէնիքէյ, Թարապիա, Պէյիւքատէրէ, Մէզար. Եէնիմահ։
3 30	Իսկիւտար, Գուզկ. Հէյ. Զէնկ Վանիք. Գանտ. Ա. Հիսար, Գանլ. Ր. փաշա մահ. Բաշ Պէյքօզ, Պէյիւքա. Մէզ.
5	Պէշիկթաշ, Օրթաք. Արնավ. Ր. Հիսար, Էմիրկէն, Եէնիք. Պէյքօզ. Թար Պէյիւքա. Մէզ. Ր և Ա Գավագ.
6 30	Իսկիւտար. Պէշիկ. Գուզկ. Օրթաք Պէյ. Զէնկ. Արնավ. Ա և Ր Հիսար, Էմիրկ. Եէնիք. Պէյքօզ. Պէյիւք։
8 15	Պէշիկթաշ, Օրթաք. Արնավ. Ր. Հիսար, Էմիրկ. Եէնիք. Թարապ. Պէյիւքա Մէզար. Եէնիմահ։
9 15	Պէշիկթաշ, Օրթաք. Արնավ. Ր. Հիսար, Պոյաճ. Եէնիքէյ, Թարապիա, Պէյիւքա. Մէզարպ։
10 30	Պէշիկթաշ, Օրթաք. Արնավ. Պէպէք, Ր. Հիսար, Էմիրկէն, Եէնիք. Թարապ. Պէյիւքա. Մէզար. Եէնիմ. Գավագներ։
10 25	Գուզկունճուք, Պէյ. Զէնկ. Վանիք. Գանտ. Ա. Հիսար, Գանլ Ր. փաշա մահ. Բաշտապ. Պէյքօզ, Թարապ. Պէյիւք։
11	Պէշիկթաշ, Օրթաք. Գուրուչ. Արնավ. Պէպէք, Ր. Հիսար. Էմիրկէն Սմէն. Եէնիք. Թարապ Քիրէճմէյ. Պէյիւքա։
11	Գապաթաշ, Գուզկ. Պէյ. Զէնիկլ. Վանիք. Ա. Հիսար, Գանլ. Բաշտապ. Պէյքօզ։
11 35	Պէշիկթաշ, Գուզկ Օրթաք. Պէյ. Զէնկ. Արնավ։
12	Պէշիկթաշ, Օրթաք. Գուրուչ. Արնավ։

ԻԻՍԿԻԻՏԱՐ ԲԱՆՈՂ ՇՈԳԵՆԱՒՆԵՐԸ

Իսկիւտարէն Կոմուրջ. Ժամ	Ժամ	Կոմուրջէն Իսկիւտար. Ժամ	Ժամ
12	6 5	12 15	6 25
12 30	6 35	12 45	8
1	8 15	1 10	8 30
1 30	8 45 Պէշիկթաշ	1 45	9 5
2	9 15	2 15	9 30
2 30	9 45	2 40	10
3	10 5	3 15	10 25
3 30	10 25	3 45	10 50
4	10 50	4 10 Պէքթ.	11 10
4 30	11 15	4 45	11 30
5	11 30	5 15	11 40
5 30	12	6	12 5

ԿԻՐԱԿԻ ՕՐԵՐԸ

Իսկիւտարէն Կոմուրջ. Ժամ	Ժամ	Կոմուրջէն Իսկիւտար. Ժամ	Ժամ
12	5 45	12	5 45
12 30	6 35	12 30	6 25
1	8	1	8
1 30	8 40 Պէշիկթաշ	1 30	8 45
2	9 20	2	9 20
2 30	10	2 30	10
3	10 30	3	10 35
3 30	11	3 30	11 5
4 15	11 30	4 10 Պէքթ.	11 35
5	12	5	12 5

ՎԱՐՉԱՏՐՈՒԹԻՒՆ 16600 ՖՐԱՆՔ

ՄԵԾ ՈՍԿԻ ՇՔԱԴՐԱՄ ԱՌ Թ. ԼԱՐՈՇ

Ե- շէ-պրամ 1875ին Փարիզի արուեստահանդէսին

QUINA LAROCHE

ԷԼԻՔՍԻՐ

ԵՐԵՔ ՔԻՆՔԻՆԱՅԻՑ ԱՄԵՆ ՍԿԶԲՈՒՆՔԸ ՊԱՐՈՒՆԱԿՈՂ

Քինա Լարոշ խիստ ախորժահամ էլիքսիր մ'է, որոյ քէնքինայի գինիներէն ու շուրուպներէն ունեցած մեծ գերազանցութիւնը քան տարիէ 'ի վեր հաստատուած է, ուժի տկարութեան, ստամոքսի հիւանդութեանց, հին ջերմերու և այլոց դէմ։

Նոյն ԵՐԿԱԹԱՒՈՐ, այսինքն երկաթային աղի մը քէնքինայի հետ բաղադրութիւն, որ արեան նուազութեան, ֆլօրօ-անէմիի, ծննդաբերութեան հետեւանաց և այլոց դէմ կ'ապսպրուի։

Փարիզ Տրուօ փողոց 22 և ամեն դեղավաճառաց քով։

ԽՄԲԱԳԻՐ—ՏՆՕՐԷՆ,

Ն. Ա. ԻԻԹԻԻՃԵԱՆ.

ՀՐԴԵՀԻ ԴԷՄ ԱՊԱՀՈՎՈՒԹԻՒՆ

NORTH BRITISH AND MERCANTILE INSURANC COMPANY

ՆՕՐԹՀ ՊՐԻԹԻՇ ԷՆՏ ՄԷՐՔԷՆԹԱՅԼ ԱՊԱՀՈՎՈՒԹԻՒՆ

Լոնդրայի և Լիվերպուլի ապահովութիւն

ընկերութիւն Անգ. Լր.

Բաժանորդագրեալ դրամագլուխ 2,000000

Վճարեալ դրամագլուխ 250,000

Պահեստի դրամ հրդեհի ճիւղէն գոյացեալ 1,040,744—1,290,744

1875ին հրդեհի զուտ հասոյթը 917,178

NORTHERN ASSURANCE COMPANY

ՆՕՐԹՀԸՐՆ ԱՊԱՀՈՎՈՒԹԻՒՆ

Լոնդրայի և Լիվերպուլի ապահովութիւն

ընկերութիւն Անգ. Լր.

Բաժանորդագրեալ դրամագլուխ 3,000000

Վճարեալ դրամագլուխ 150,000

Պահեստի դրամ հրդեհի ճիւղէն գոյացեալ 380,000—530,000

Զուտ հասոյթ 1875ի 551,000

Սորագրեալք իրենց բազմաթիւ յաճախորդաց և այս քաղաքիս ընդհանուր հասարակութեան կը ծանուցանեն որ իրենք վերոյիշ այ երկու ընկերութեանց միացեալ գործակատար ընտրուած ըլլալով, այնպիսի դրութեան մը մէջ կը գտնուին, որով հրդեհի դէմ ապահովութեան մեծ դիւրութիւններ կը մատուցանեն։

Ապահովութեանց կարգադրութիւնները կը բաղկանան երկու ընկերութեանց մէջ համեմատական բաժանումէ մը, և այսպէս ապահովութեան և դիւրութեան աւելնալովն՝ ընկերութիւնս ալ կրնայ աւելի մեծագումար ապահովութիւն բռնողներու ինքզինք ներկայացուցանել։

Գրեթէ ամեն կարգի վտանգաւոր ապահովութիւնք կրնան ընդունուիլ ինչպէս Բերայի Ղալաթիոյ և Պոլսոյ մէջ, նոյնպէս մօտակայ քաղաքները գիւղերը և գաւառները։

Գիներուն և աւելի մանրամասն տեղեկութեանց համար պէտք է դիմել Մի. ացեալ ընկերութեանցս գրասենեակը Ղալաթիոյ Բէրշէմոզէ բազարի մօտ Կլավանի խան թիւ 8։

Իւրացոր գործակատար

Վ. Գ. ՍՈՒՄՈՒՂ.